

ΝΙΚΟΣ ΒΕΤΤΑΣ (IOBE)

Η πανδημία και το σταυροδρόμι της οικονομίας

Ξεκινώντας από τη μακρινή –αλλά όπως αποδείχτηκε όχι και τόσο μακρινή– Κίνα, ένα πρόβλημα, που αρχικά αντιμετωπίστηκε ως προσωρινό κι όχι διαφορετικό από άλλα τοπικών επιδημιών, έλαβε πανδημικά χαρακτηριστικά μεγάλης έκτασης και επικινδυνότητας. Τα χαρακτηριστικά της υγειονομικής κρίσης, όπως και των μέτρων που ήταν αναγκαία για την αντιμετώπισή της, ήταν τέτοια, που συνεπάγονται ευθύ πλήγμα στις διαδικασίες, ταυτόχρονα, της παραγωγής και της κατανάλωσης.

Ως αποτέλεσμα της πανδημίας, έχει προκληθεί η μεγαλύτερη παγκόσμια οικονομική ύφεση των τελευταίων πολλών δεκαετιών –από το κρακ του 1929, σύμφωνα με τις περισσότερες αναγνώσεις της. Είναι μέγιστο κινδύνος πως η πανδημία, όπως εξελίσσεται, προκαλεί στην παγκόσμια οικονομία όχι απλά μια πολύ έντονη διαταραχή, αλλά μια βαθιά κρίση. Κρίση δεν σημαίνει κατάρρευση –άλλωστε η πανδημία θα τελεί υπό έλεγχο, όπως αναμένεται, στους επόμενους μήνες. Κρίση σημαίνει, όμως, αδυναμία του συστήματος της οικονομίας να συντελέσει να εξελισσεται ομαλά με την προηγούμενη δομή και δυναμική του. Καθώς εξελίσσεται η κρίση, γίνονται σταδιακά περισσότερο σαφείς οι κίτριες πλευρές του προβλήματος, τουλάχιστον στον μακροπρόθεσμο.

Πρώτο, παρά τις προσπάθειες σε παγκόσμιο επίπεδο, το υγειονομικό πρόβλημα δεν εξαλείφεται εύκολα και θα αγγίξει μακροπρόθεσμο αποστάγμα. Αρνείται και θα συνεχίσει να απαιτεί το επόμενο διάστημα επιμονή και υπομονή στην αντιμετώπισή του και συντονισμό μεταξύ κρατών, κυβερνήσεων και επιχειρήσεων. Αναμένεται μάλιστα να περιοριστεί, αλλά σταδιακά και σε βάθος πολλών μηνών ανάλογα και με την ήδη καταγραφόμενη σκεπτική επιστημονική πρόοδος, αλλά και τυχαίους παράγοντες. Μία τόσο βαθιά και παρατεταμένη κρίση προκαλεί και δομικές αλλαγές. Οι κεραιφούς οικονομίες θα είναι διαφορετικές την «επόμενη ημέρα» της βαθιάς ύφεσης.

Δεύτερο, οι επιπτώσεις σε όλες τις οικονομίες αποδεικνύονται ήδη βαριές και είναι γενικευμένες. Πέραν του άμεσου πλήγματος στις διαδικασίες κατανάλωσης και παραγωγής η παγκόσμια ορατότητα μειώνει αισθητά τα διαθέσιμα για ιδιωτικές επενδύσεις και τη δυνατότητα για την εκτέλεση πολλών δημόσιων επενδύσεων, ενώ ιδιαίτερα σημαντική είναι το πλήγμα στο διεθνές εμπόριο. Οι εκτιμήσεις για την ύφεση των προηγούμενων χρόνων σε όλες τις μεγάλες δυτικές οικονομίες και παγκόσμιας εκτάσεως στους πρώτους, τουλάχιστον, μήνες της νέας κρίσης και συνολικά αναθεωρούνται προς το χειρότερο. Η αρχική εκτίμηση ότι την επόμενη χρονιά –δολοδα φέτος– θα υπάρξει ανάκαμψη, η οποία θα καλύψει την ύφεση της προηγούμενης, φαίνεται πλέον πως είναι πολύ αισιόδοξη. Πάντως, σε επίπεδο παγκόσμιας οικονομίας, συνυπάρχουν μικρές τάσεις, αν και με διαφορετικές, όπως μεταξύ της Κίνας, που ανακάμπτει πολύ ικανοποιητικά, και της Ευρώπης και των ΗΠΑ, στις οποίες κεραιφασούν ακόμα η ύφεση και η αβεβαιότητα. Στις εν λόγω δυτικές οικονομίες η ύφεση της κρίσης που ολοκληρώθηκε, προμαρτυράται ιδιαίτερα βαθιά, δημήριου ποσοστού σε πολλές μεγάλες οικονομίες.

Τρίτον, η ανταπόκριση στην κρίση εκ μέρους της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής είναι γενικά πολύ υαυρή και, μετά από ένα πρώτο διερευνητικό διάστημα, εμφανίζεται συντονισμένη σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο. Η ανταπόκριση αυτή έχει μετριάσει σημαντικά την ύφεση και τις επιπτώσεις της σε

νομισματικά και επιχειρήσεις, που πλιττονται όμως ή έμμεσα. Αλλιώς οι επιπτώσεις θα ήταν ακόμα βαρύτερες, με πολύ αυξημένες συνέπειες για πολύ περισσότερα νομισματικά, τα οποία θα βρίσκονταν σε αλοφρότερα κατάσταση φτώχειας, με μαζικές πτωχεύσεις επιχειρήσεων και πολύ μικρότερα δυνατότητα άμυνας απέναντι στην πανδημία, όπως κατάλληλες υπηρεσίες υγείας και προστασίας. Μία ακόμα σημαντική επίδραση των μέτρων πολιτικής είναι πως ο συνδυασμός τους αυξάνει τις αντιστάσεις για τικόν κατάρρευση των οικονομικών ως συνέπεια της κρίσης, πράγμα που θα είχε ανεξέλεγκτες συνέπειες και θα δημιουργούσε δευτερογενώς ένα πρόσθετο υπαλότατο κόστος. Αυτά η επίδραση είναι πολύ σημαντική στα διαμέρισμα σχετικά θετικών προσδοκιών για την μετά την κρίση κατάσταση, μη επιτρέποντας να καταστραφεί το οικονομικό κλίμα, πράγμα που θα είχε δυσμενές ανατροφοδοτούμενα επίδραση στην πραγματική οικονομική δραστηριότητα.

Τέτατο, με τα ισχυρά μέτρα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής περιορίζεται σημαντικά όχι μόνο η ύφεση, αλλά κυρίως η ανεργία. Σκεπτικά, όμως, πρέπει να παρατηρηθεί πως η επίδραση των μέτρων σε όλη αφορά την ανεργία δεν είναι ομοιόμορφη. Σε πολλές οικονομίες, όπως της Ελλάδας και πολλών άλλων της Ευρώπης, η ανεργία ανακάμπτει προσωρινά, μέσω των μέτρων στήριξης των επιχειρήσεων, οι οποίες αναβάλουν έτσι τις απολύσεις προσωποκό –τουλάχιστον όσες το κεραιφασούν. Σε άλλες χώρες σταρίζονται άμεσα οι άνεργοι από το κράτος και οι οι επιπτώσεις. Η πρώτη λύση έχει γενικά μικρότερο κοινωνικό κόστος,

Πολλά από τα μέτρα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής μεταφέρουν κόστος και υποχρεώσεις στο μέλλον, τείνοντας να δημιουργούν υψηλά χρέη. Ο χειρισμός τους αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση κατά την έξοδο από την κρίση. Δεν θα είναι εύκολα διαχειρίσιμα με μέτρα συμβατικής πολιτικής

αλλά η δεύτερη μπορεί να αποδειχθεί πως διευκολύνει την επανεκκίνηση της οικονομίας και τη μεταφορά πόρων από επιχειρήσεις και κλάδους, που η κρίση κατέστρεψε θρασυγενώς, εκεί όπου υπάρχει δυνατότητα και περιθώριο νέας ανάπτυξης.

Πέμπτο, πολλά από τα μέτρα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής μεταφέρουν κόστος και υποχρεώσεις στο μέλλον, τείνοντας να δημιουργούν υψηλά χρέη, ιδιαιτέρως και δημόσια. Ο χειρισμός αυτών των χρέων αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση κατά την έξοδο από την κρίση. Τα συσσωρευμένα χρέη δεν θα είναι εύκολα διαχειρίσιμα με μέτρα συμβατικής πολιτικής και η ισορροπία ανάμεσα σε ένα περιβάλλον υψηλών πραγματικών ρυθμών μεγέθυνσης, αλλά χωρίς υψηλό πληθωρισμό ή επτόκια, θα αποτελεί κεντρικό ζήτημα.

Έκτο, σημαντικό τμήμα της παγκόσμιας οικονομίας κινούνται ανοδικά, ιδίως όσα σχετίζονται με νέες τεχνολογίες, ενώ άλλα, ιδίως αυτά που βασίζονται στις άμεσες ανθρώπινες επαφές, πλιττονται βαθιά, δημιουργώντας ένα

βαθύ χάσμα και διαφορετικές πορείες για πολλούς εργαζόμενους. Χρηματοπιστωτικοί και άλλοι δείκτες αποτυπώνουν ισχυρές προσδοκίες στη βάση αυτής της αντίθετης πορείας τμημάτων της οικονομίας.

Γενικά το ότι το τέλος της κρίσης αρχίζει να φαίνεται, δεν σημαίνει πως αυτό είναι ακόμα κοντά. Ούτε ότι η πορεία προς τα εκεί είναι προδιαγεγραμμένη. Σε ό,τι αφορά την ίδια την πανδημία, δεν υπάρχει περιθώριο να υποτιμηθεί το μέγεθος των προκλήσεων που απομεινούν. Σε ό,τι αφορά την προκείμενη οικονομική ύφεση, όσο βαθιά και, τόσο πιο δύσκολα θα γίνεται η διαχείρισή της. Όμως, κατά μέσο όρο τα χρονικά που ακολουθεί, αναμένεται γενικά σημαντικά ανάκαμψη. Μόλις διαφανεί το τέλος του υγειονομικού προβλήματος, αναμένεται μια έκρηξη της ζήτησης στις περισσότερες περιοχές του πλανήτη, καθώς σημαντικές επενδυτικές αποφάσεις έχουν αναβληθεί και η κατανάλωση έχει συμπιεστεί.

Σε αυτό το πλαίσιο, η χρονιά που ακολουθεί θα είναι κομβική χαρακτήρα και για την ελληνική οικονομία. Το κρίσιμο ερώτημα είναι προφανώς θα έχει τελεί υπό έλεγχο η πανδημία στην Ευρώπη αρκετά νωρίς την άνοιξη. Εάν αυτό δεν συμβεί, τότε και η φρενική τουριστική περίοδος θα είναι πολύ αδύναμη, πράγμα που θα κρατήσει πίσω όλα την οικονομία και θα επιβαρύνεται ιδιαίτερα συγκεντρωμένα κεραιφασούν της χώρας. Για τις επιχειρήσεις η πλέον κρίσιμη παράμετρος θα είναι η διαχείριση των χρεών και τον αναβαλλόμενων υποχρεώσεων τους. Για τους εργαζόμενους το μεγάλο ζήτημα θα είναι ο ρυθμός, με τον οποίο θα δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας προς αντικατάσταση όσων θα έχουν χαθεί σε μεγάλους τομείς, όπως το λιανικό εμπόριο, ο τουρισμός και οι μεταφορές. Τέλος, για την οικονομική πολιτική η πρόκληση είναι, αν θα σταματήσει μόνο στην προσωρινή ανακούφιση τμημάτων της οικονομίας ή αν θα δομηολογείται την ενδυνάμωση της παραγωγικής βάσης, με την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης, όπως και άλλων ευρωπαϊκών πόρων, και με μεταρρυθμιστικές τομές. Οι σκεπτικές αποφάσεις πολιτικές στους επόμενους μήνες είναι απολύτως κρίσιμες ως προς το αν και πως θα εκμεταλλευτεί η χώρα την ανάκαμψη, που θα ακολουθήσει, και το νέο παγκόσμιο κατάμετρο εργασιών, που θα δομηολογωθεί, προστατεύοντας ταυτόχρονα από ανδεσόμενες αναταραχές, οι οποίες κάθε άλλο παρά μπορεί να αποκλειστούν. ●